

Ivan Vuk

ivanvuk6@gmail.com

ODBOR VARAŽDINSKOGA NARODNOG VIJEĆA SLOVENACA, HRVATA I SRBA I NJEGOV ODNOS PREMA MEĐIMURJU POTKRAJ 1918. GODINE

Izvorni znanstveni rad

Primljen: 10. 7. 2019.

Prihvaćen: 14. 8. 2019.

UDK: 94(97.5 Međimurje)

Sažetak

Intencija rada je prikazati društveno-političku djelatnost Odbora Narodnoga vijeća u Varaždinu i njegovu ulogu u pripojenju Međimurja Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca. Za razliku od ranijih djela, rad je zasnovan na dokumentima iz Fonda Hinko Krizman koji se čuva u Arhivu Jugoslavije u Beogradu. U radu je dani novi prikaz na razvoj situacije s obje strane rijeke Drave promatran iz sačuvanih zapisnika gradskih skupština i sjednica koje je organizirao Odbor.

Ključne riječi

Odbor Narodnoga vijeća, Varaždin, Međimurje, Hinko Krizman, Milan Kučenjak

Uvod

Na znanstvenoj konferenciji „Međimurska događanja 1918. – 1919.“ autor je održao izlaganje radnoga naziva „Arhivsko gradivo Hrvatskoga državnog arhiva i Arhiva Jugoslavije o Međimurju potkraj 1918. godine“. Uz objavljeni Fond Narodnoga vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba iz Hrvatskoga državnog arhiva u Zagrebu, neobjavljeni Fond Hinko Krizman, koji se čuva u Arhivu Jugoslavije u Beogradu, sadrži mnoštvo dokumenata povezanih, u prvome redu, s djelatnošću Odbora varaždinskoga Narodnoga vijeća (dalje: Odbor). U ovome se radu nastoji dati pregled događanja povezanih s Međimurjem. Uz ostale zadatke Odbor je preuzeo brigu o praćenju situacije u Međimurju koje je tada bilo u sastavu mađarske županije Zala i odvojeno od ostatka hrvatskih zemalja. Nakon osnutka Odbor je preuzeo vodeću ulogu u

izvještavanju središnjega Narodnoga vijeća u Zagrebu sa stanjem u Međimurju za vrijeme i nakon narodnih istupa u Međimurju.¹ Detaljno je pratio situaciju nakon proglašenja prijekoga suda ili Štatariuma² kada su Mađari proveli preko stotinu smrtnih kazni nad međimurskim stanovništvom.³ Vijesti koje su međimurski bjegunci donosili u Varaždin rezultirale su pokretanjem akcije zaposjedanja Međimurja 13. studenoga 1918. kada je oko 300 dobrovoljaca pokušalo zaposjesti Čakovec. Akcija kojoj je na čelo stao bojnik Ivan Tomašević je propala, a Međimurje je i dalje ostalo izvan granica tada već osnovane Države Slovenaca, Hrvata i Srba

---

¹ Vuk, Ivan. »Varaždinsko Narodno vijeće i njegova uloga u upoznavanju Središnjega Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba sa stanjem u Međimurju za vrijeme i nakon 'Međimurske revolucije'.«, u: Stjepan Damjanović, Vladimir Huzjan ur. *Varaždin i sjeverozapadna Hrvatska u Velikom ratu 1914. – 1918.* Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, 2014.: 581 - 591.

² Tekst plakata kojim je proglašen Štatarium glasi: Broj 7711-fi. Od velikog župana Zalavarmegijije OGLAS! Oponomočen od gospodina ug. ministra nutrašnjih poslova odredim ŠTATARIMUM (preki sud, Standrecht) na celo područje **kotara Alsólendva, Csáktornya, Letenye, Nova, Perlak** glede zločina pobune, uznemirivanja, nasilja proti osobom, ubojstva, hotimičnog ubijanja človeka, zločina proti obćem zdravlju ako z ovim nekomu smrt se zrokuje, razbojničtva (rauberije), zrokuvanja ognja (pogorela) ili poplave, zločina proti železnici, telegrafu, telefonu ili nekakvoj ladji. Nek se čuva svaki ove zločine počiniti, jer svi ovi, koji vu spomenutim kotarima ove zločine poslje razglašenja Štatariuma počinjiju, spadaju pod Štatarium, budu na smrt obsudjeni i odmah pogubljeni. Zalaegerszeg, 6-og novembra 1918. Bosnyák Géza v. r. veliki župan Zalavarmegijije. Štatarium je u pravilu činila grupa od 30 - 40 naoružanih ljudi. Nakon ulaska u mjesto, bez provođenja dokaznoga postupka, nad optuženima je provedena smrtna kazna strijeljanjem ili vješanjem. Posljedica toga bilo je preko stotinu smrtnih kazni, od kojih je Vladimir Kapun poimence nabrojao 103, odnosno 110 žrtava s time da napominje da brojka nije konačna. Više o tome vidi: Kapun, Vladimir. *Međimurje 1918.* Čakovec: Zrinski, 1982., 329 - 332.

³ Androić, Mirko. »Revolucionarna i seljačkom krvlju natopljena 1918. u Međimurju.« *Kaj* 10/2 (1969.): 58 - 64.; Feletar, Dragutin. *Dva seljačka bunta.* Čakovec: TIZ Zrinski (1973.): 10 - 11., 63 - 69.; Horvat, Rudolf. *Poviest Međimurja.* Čakovec: Matica hrvatska Čakovec (1993.) [pretisak]: 279 - 282.; Jahn, Julijana. »Međimurje u suvremenom dobu.«, u: Bunjac, Branimir. *Pregled povijesti Međimurja.* Čakovec: Povijesno društvo Međimurske županije, 2003.: 123 - 128.; Kalšan, Vladimir. *Međimurska povijest.* Čakovec: Tiskarnica Ritonja, 2006.: 262 - 265.; Kalšan, Vladimir. *Gradansko društvo u Međimurju.* Šenkovec: vlastita naklada, 2000: 46 - 47.; Kapun, op. cit., 163-286.; Lajtman, Juraj. *Međimurje 1919 - 1959.* Čakovec: Tiskara i knjigovežnica Čakovec, 1959.: 11 - 13.; Paksy, Zoltan. »Dejavnost vodilnih teles za Međimurje in Prekmurje v letih 1918. - 1919.« u: Kuzmič, Franc. *Zbornik soboškega muzeja.* Murska Sobota: Pokrajinski muzej Murska Sobota, 2007.: 8 - 17.; Puzak, Ivana. »Život u Međimurju 1914. - 1920. zapsan u župnim kronikama.«, u: Bunjac, *Pomurje 1914. - 1920.*, 120 - 122.; Vilović, Đuro, *Tri sata.* Zagreb: Binoza, 1935.: 210 - 287.; Vuk, Ivan. »Odnos Narodnoga vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba prema Međimurju krajem 1918. godine.« u: Duda, Igor, Stanić, Igor, Buhin, Anita ur. *Radionica za suvremenu povijest. Istraživanja diplomanata pulskog Sveučilišta 2011. - 2013.* Pula - Zagreb: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli - Srednja Europa, 2013.: 10 - 13.; Žganec, Vinko. »Međimurska revolucija u godini 1918.« u: Jelavić, Petar ur. *Hrvati u borbama za oslobođenje sjevernih krajeva Jugoslavije: Međimurja, Prekomurja, Koruške i Štajerske.* Zagreb: Izdanje udruženja ratnih dobrovoljaca Međimurja, Prekomurja, Koruške i Štajerske u Zagrebu, 1940: 41 - 50.

(dalje: Država SHS).⁴ Već 24. prosinca iste godine, nakon prve neuspješne vojne akcije zaposjedanja, pristupilo se drugoj akciji koja je polučila cjelovit uspjeh.⁵ Tada se pristupilo učvršćivanju novonastale vlasti. O spomenutim događanjima Odbor je razvio široku djelatnost te je temeljito pratio situaciju u Međimurju. Uz pojedine brojeve *Volje naroda*, u radu je naglasak stavljen na dokumente iz Fonda Hinko Krizman. Posebno su analizirani zapisnici sjednica Odbora i skupština, a događaji su poredani kronološki počevši od osnivanja Odbora krajem listopada 1918. pa sve do akcije zaposjedanja Međimurja 24. prosinca 1918. godine. Za razliku od dosadašnjih historiografskih radova u članku se daje novi pogled na djelatnost varaždinskoga Odbora i odnos prema Međimurju.

Osnivanje i početni rad varaždinskoga Odbora Narodnoga vijeća

U Zagrebu je dana 2. ožujka 1918. održan sastanak predstavnika Hrvatske, Slavonije, Bosne i Hercegovine, Dalmacije, Istre i Međimurja. Taj je sastanak prekinula policija, ali su predstavnici već sljedeći dan održali drugi sastanak u stanu dr. Ante Pavelića (stomatolog)⁶. Sudionici su se složili da je „nužna koncentracija svih stranaka i grupa, koje, stojeći na stanovištu narodnoga jedinstva te oslanjajući se o načelo narodnoga samoodređenja, traže svoju narodnu nezavisnost i na demokratskim temeljima uređenu državu Slovenaca, Hrvata i Srba“.⁷ Međimurje je na tome sastanku zastupao dr. Ivan Novak⁸.

---

⁴ Kalšan, *Međimurska povijest.*, 265.; Kapun, op. cit., 308 - 314.; Tomašević, Ivan. »Pokušaj oslobođenja Međimurja 13. studenoga 1918. godine.« u: Jelavić, op. cit., 79 - 82.; Valjak, Vinko, Deduš, Vladimir, Sertić, Stjepan. »Uloga grada Varaždina i odbora Narodnog Vijeća i omladine u Varaždinu g. 1918. kod akcije za oslobođenje Međimurja.« u: Jelavić, op. cit., 65 - 70.; Vuk, »Odnos«, 13 - 16.; Vuk, Ivan. »Pripojenje Međimurja Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca. Od neuspjeloga pokušaja 13. studenoga do uspješnoga zaposjedanja Međimurja od 24. prosinca 1918. godine.«, *Časopis za suvremenu povijest*, 51/2 (2019.), članak u postupku objavljivanja.; Žganec, Vinko. »Međimurska revolucija u godini 1918.« u: Jelavić, op. cit., 52 - 53.

⁵ Horvat, op. cit., 283 - 286.; Jahn, op. cit., 129 - 130.; Perko, Dragutin. »Oslobođenje Međimurja.« u: Jelavić, op. cit., 83 - 109.; Puzak, op. cit., 123.; Špoljar, Josip. »Oni, koji su omogućili oslobođenje međimurske braće.« u: Jelavić, op. cit., 75-77.; Vuk, »Odnos«, 22 - 24.; Vuk, »Pripojenje«, članak u postupku objavljivanja; Žganec, Vinko. »Međimurska revolucija u godini 1918.« u: Jelavić, op. cit., 52 - 53.

⁶ Ante Pavelić (1869. - 1938.), da bi se razlikovao od poglavnika NDH uz ime mu se navodi zanimanje, najčešće zubar ili liječnik. Bio je član Čiste stranke prava, od 1908. član Starčevićeve stranke prava i zastupnik u Hrvatskome saboru. Prilikom ujedinjenja u ime Narodnoga vijeća pred regentom Aleksandrom Karađorđevićem pročitao adresu. »Pavelić, Ante«, u: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47106> (srpanj 2019.).

⁷ Krizman, Bogdan. »Osnivanje ,Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba u Zagrebu' 1918.«, *Historijski zbornik* 7/1-4 (1954.): 24 - 25.

⁸ Dr. Ivan Nepomuk Novak (1884. - 1934.) pravnik, političar i književnik. Još kao student isticao se svojim protumonarhijskim djelovanjem. Godine 1907. objavio brošuru *Istina o Međimurju* u kojoj se kritički oborio na sve oblike života koji su potpali pod utjecaj mađarizacije. Suradnik brojnih listova poput *Vijenca*, *Mlade Hrvatske* i *Hrvatskog radnika*.

Zastupnici jugoslavenskih zemalja u bečkome Carevinskom vijeću 16. kolovoza 1918. u Ljubljani konstituirali su Narodno vijeće za Sloveniju, Istru i Dalmaciju koje je trebalo postati sastavni dio budućega jugoslavenskoga Narodnoga vijeća sa sjedištem u Zagrebu.⁹ Nadovezujući se na taj događaj već 5. listopada u Zagrebu započela su vijećanja o osnivanju Narodnog vijeća. Na prijedlog Antona Korošeca¹⁰ glavni predsjedatelj bio je Ante Pavelić. On je naveo da se sastanak nadovezuje na one od 2. i 3. ožujka. Za vrijeme trajanja sastanka, tadašnja najjača stranka, Hrvatsko-srpska koalicija, još nije pristupila budućemu Narodnome vijeću, a upravo je to bilo pitanje od najveće važnosti. Sljedeći dan, 6. listopada, izabran je plenum Narodnoga vijeća u koji je kao predstavnik Međimurja ušao dr. Ivan Novak. Međutim, budući da se očekivao odgovor koalicije koja je tek 16./17. listopada ušla u sastav Vijeća, nisu odmah izabrani svi članovi Središnjeg odbora.

Nedugo zatim sastavljeno je Predsjedništvo Narodnoga vijeća gdje je na mjesto predsjednika postavljen dr. Anton Korošec, potpredsjednici su postali dr. Ante Pavelić i Svetozar Pribičević¹¹, a tajnici dr. Srđan Budisavljević¹²,

---

Krajem Prvoga svjetskog rata, izbjegavši mobilizaciju, Novak u Zgrebu uređuje protuhabsburški i antiratni list *Glas Slovenaca, Hrvata i Srba*. Godine 1918. objavio je brošuru *Samoodređenje naroda i Mađari* u kojoj se zalaže za jugoslavensku političku ideju i samoodređenje naroda. Najzaslužnija osoba za organizaciju akcije zaposjedanja Međimurja od 24. prosinca 1918. godine. Kasnije je postao građanski povjerenik za Međimurje i javni bilježnik u Čakovcu. Jovanović-Duić, Ljubica, ur. *Dr. Ivan Novak (1884.-1934.) nacionalni preporoditelj i osloboditelj Međimurja*. Čakovec: Knjižnica i čitaonica Čakovec, 1998., 3 - 9.

⁹ Kardum, Livia. *Suton stare Europe*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2009., 366.

¹⁰ Anton Korošec (1872.-1940.), katolički svećenik i predsjednik Jugoslavenskoga kluba u Carevinskom vijeću od 1917., a nakon konstituiranja Narodnoga vijeća izabran za predsjednika. Nakon proglašenja Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca imenovan na mjesto potpredsjednika prve vlade. »Korošec, Anton«, u: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=33246> (srpanj 2019.).

¹¹ Svetozar Pribičević (1875.-1936.), političar i vođa Hrvatsko-srpske koalicije. Zagovaratelj što bržeg ujedinjenja Države SHS sa Kraljevinom Srbijom i zagovornik unitarističke i centralističke političke ideje. Nakon proglašenja Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca postaje ministar unutarnjih poslova, a kasnije i prosvjete. Od 1927. protivnik velikosrpske hegemonije te postaje zagovornik federalističkoga državnog uređenja. »Pribičević, Svetozar«, u: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=50294> (srpanj 2019.).

¹² Srđan Budisavljević (1883. - 1968.) pravnik i političar. Godine 1918. pokrenuo list *Glas Slovenaca, Hrvata i Srba*. Kasnije sljedbenik Pribičevićeve politike. Od 1939. do 1943. na raznim ministarskim mjestima u različitim vladama. »Budisavljević, Srđan«, u: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=9988> (srpanj 2019.).

dr. Ivan Lorković¹³ i dr. Mate Drinković¹⁴, koji je bio i povjerenik Odjela za narodnu obranu. Vijeće je zastupalo Hrvatsku i Slavoniju, Dalmaciju, Rijeku, Bosnu i Hercegovinu, Sloveniju, Trst i Međimurje.¹⁵ U međuvremenu, 16. listopada car Karlo I. objavio je manifest u kojem je pokušao riješiti pitanje naroda unutar austrijskoga dijela Monarhije.¹⁶ Središnji je Odbor carevo rješenje odbacio, zahtijevajući cjelovito rješavanje pitanja jugoslavenskih naroda unutar Monarhije. Dana 19. listopada u tisku je potvrđen izbor Predsjedništva Narodnoga vijeća, a nakon što su izabrani Predsjedništvo, Središnji odbor i Plenum, Narodno je vijeće postalo službena politička organizacija za sve jugoslavenske zemlje u Austro-Ugarskoj Monarhiji.¹⁷ Vijeće je isti dan objavilo svoj manifest u kojemu se „obavještava narod Slovenaca, Hrvata i Srba da je od sada Narodno vijeće jedini opunomoćenik svih narodnih stranaka i grupa za vođenje jedinstvene narodne politike. U to ime Narodno vijeće vođeno idejom demokracije i prava naroda na samoodređenje traži ponajprije ujedinjenje cjelokupnog naroda Slovenaca, Hrvata i Srba na čitavom njegovu etničkom teritoriju, bez obzira na sadašnje pokrajinske i državne granice, u jedinstvenu samostalnu državu koju će kao takvu vlastiti predstavnici zastupati na budućoj konferenciji mira. Zato je svako polovično rješenje, poput onog iz careva manifesta od 16. listopada, ili onakvo koje bi jugoslavensko pitanje rješavalo samo u okviru Austro-Ugarske, za Jugoslavene neprihvatljivo“.¹⁸

Zbog ovakvoga raspleta događaja na državnoj razini, u Varaždinu je 23. listopada 1918. održan sastanak s ciljem da se stvori varaždinski Odbor

---

¹³ Ivan Lorković (1876. - 1926.) političar i utemeljitelj Hrvatske napredne stranke koja 1905. pristupa Hrvatsko-srpskoj koaliciji. Zbog neslaganja s unitarističkom političkoj idejom Pribičevića, 1918. istupa iz koalicije. Sljedeće godine član Hrvatske zajednice, gdje zagovara federalističko državno uređenje. Od 1921. pa do razlaza 1924. zagovornik radićevskoga republikanskog programa. Potkraj 1924. pa do kraja političkog djelovanja zagovornik federativnoga republikanskog državnog uređenja. »Lorković, Ivan«, u: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=37177> (srpanj 2019.).

¹⁴ Mate Drinković (1868. - 1931.) političar i publicist. Od 1908. politički djeluje u Stranci prava u Dalmatinskom saboru. Zbog protuhabsburških stavova razdoblje od 1914. - 1917. proveo u zatvoru. Član Središnjega Odbora Narodnoga vijeća i povjerenik za narodnu obranu. U nekoliko vlada Kraljevstva i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca obnašao različite dužnosti. »Drinković, Mate«, u: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=16258> (srpanj 2019.).

¹⁵ Krizman, Bogdan. »Srpska vrhovna komanda u danima raspada Austro-Ugarske 1918.«, *Historijski zbornik*, 14/1-4 (1961.): 180.

¹⁶ Car Karlo I. Monarhiju je pokušao preurediti na trijalističkome principu s time da je federalizirao samo austrijski dio prema kojem bi Austrija postala savezna država, dok se u cjelokupnost zemalja koje su bile pod upravom Pešte ne bi diralo. Svakoj maloj narodnoj državi jamčila bi se samostalnost. Kardum, op. cit., 368.

¹⁷ Krizman, »Osnivanje«, 26 - 32.

¹⁸ Kardum, op. cit., 368.

Narodnoga vijeća. Sastanak je otvorio Hinko Krizman¹⁹ te je predložio dnevni rad u dvije točke, od kojih je prva bila izbor Odbora varaždinskoga Narodnog vijeća, dok se druga točka odnosila na inicijativu za pokretanjem narodne straže sa zadatkom očuvanja javnoga reda.²⁰ Sastankom je predsjedao Oskar Lypol[d]t, zapisničar je bio Zvonko Milković²¹, a izabran privremeni Odbor u sastavu: dr. Stjepan Stanković, dr. Hinko Krizman, Bogdan Svoboda²², Vjenceslav Podgajski, dr. Ferdo Kalabar, Marko Bakovac, Slavoljub Majcen, Milan Kučenjak²³, Branko Živković, Tomo Kovačić, dr. Edo Spitzer, Konrad Grims, Ladislav Kovačić, dr. Zvonko Milković, „dva člana akademske omladine“ te je napomenuto kako postoji mogućnost naknadnoga primanja u Odbor.²⁴ Kod druge je točke Krizman predložio „[...] da se obzirom na sadanje prilike osnuje građanska garda za očuvanje mira i reda. U tu svrhu predlaže da se sazove što prije građanska skupština.“²⁵ U nastavku je Kalabar predložio da se kao temelj narodne straže uzme tamošnja sokolska organizacija, na što je Svoboda odgovorio da je on „[...] za osnutak posebne narodne garde.“²⁶ Krizman je nakon njega naveo da se u obzir, uz sokolaško društvo, moraju uzeti i tamošnja građanska četa i vatrogasno društvo te predlaže da se u tu svrhu izda proglas. Riječ zatim preuzima dr. Lypolt koji predlaže suradnju Odbora s navedenim društvima

---

¹⁹ Hinko Krizman (1881.-1958.), političar, publicist i odvjetnik u Varaždinu 1918. te potpredsjednik varaždinskoga ONV. Kasnije zastupnik u Narodnoj skupštini u Beogradu do proglašenja Šestosiječanjske diktature. Potkraj travnja 1941. deportiran u Austriju gdje je proveo cijeli rat. U drugoj Jugoslaviji obnašao niz istaknutih funkcija. »Krizman, Hinko«, u: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=34070> (srpanj 2019.).

²⁰ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 41, »Zapisnik od 23 | 10 – 918.«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1.

²¹ Zvonko Milković (1888.-1978.), pravnik, novinar i pjesnik u Varaždinu i Zagrebu. Objavio više književnih djela, osobito od umirovljenja 1955. godine. »Milković, Zvonko«, u: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=40897> (srpanj 2019.).

²² Bogdan Svoboda (1871.-1936.), studij šumarstva završio 1892. u skladu s time obavljao različite dužnosti. Početkom 20. stoljeća premješten u Varaždin. Nakon što je oformljen tamošnji ONV, imenovan je na mjesto potpredsjednika. Kasnije se bavi izdavaštvom te izdaje *Volju naroda*, a od 1929. i *Varaždinske novosti* tjednik koji je izlazio do 27. ožujka 1941. godine. »Imenik hrvatskih šumara«, u: *Hrvatsko šumarsko društvo (on-line)*. <https://www.sumari.hr/sumari/kart.asp?id=11497> (srpanj 2019.).

²³ Milan Kučenjak (1844.-1922.), svećenik i jedan od istaknutijih iliraca s područja sjeverozapadne Hrvatske. Izdao nekoliko knjiga gospodarske tematike, od 1910. kanonik Čazmanskoga kaptola u Varaždinu. Nakon osnivanja varaždinskoga Odbora imenovan njegovim predsjednikom. Kapun, Vladimir. »Još jedan iz plejade (ne)zaboravljenih«, u: *Medjimurje.hr (on-line)*. <https://medjimurje.hr/aktualno/kolumne/jos-jedan-iz-plejade-nezaboravljenih-15495/> (srpanj 2019.).

²⁴ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 41, »Zapisnik od 23 | 10 – 918.«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1.

²⁵ *Ibid.*, 2.

²⁶ *Ibid.*

kao „[...] i da se među građanstvom, radništvom i đaštvo^m agituje za što brojniji upis u narodnu gardu“ pa je na tome tragu donesen i zaključak skupštine.²⁷ Odmah nakon sastanka održana je sjednica Odbora te je potvrđen sastav predsjedništva: „**Predsjednik:** Milan Kučenjak; **podpredsjednik:** Bogdan Svoboda; **tajnik:** dr. Henrik Krizman; **blagajnik:** Stjepan Bakovec.“²⁸ Putem *Volje naroda*²⁹ članovi Odbora nastojali su širu javnost obavijestiti o svome radu te upoznati javnost sa sastavom i zadacima Odbora. O osnivanju narodnih odbora³⁰, ali i straža, *Volja naroda* izvještava: „Na poziv Narodnoga Vijeća imadu se u svakom mjestu, pa i u najmanjemu selu osnovati n a r o d n i o d b o r i, koji će izvrš[i]vati naloge Narodnoga Vijeća, okupljati i spremati narod za velike zadaće velikog vremena, te osnovati **narodna straža**, koja će čuvati mir i red te štititi odredbe narodnih odbora.“³¹ U nastavku kao zaključak stoji: „Osnivajmo u svakom mjestu narodne odbore, koji će voditi i organizirati narod. Osnivajmo našu narodnu stražu kao čuvaricu reda i slobode.“³²

Na sjednici Odbora, 25. listopada 1918., Krizman je predložio da se izda proglas kako bi se građane obavijestilo o osnutku Odbora, a pozvao je i na održavanje javnoga reda i mira, osobito na željeznicama. Također je napomenuo kako bi moralo doći do organizacije javne skupštine građana i prikupljanja novčanih donacija za rad Odbora. U nastavku se dotakao i Međimurja te spominje „[...] najnovije događaje u Međimurju, kamo su danas došle magjarske čete. Narod u Međimurju valja opomenuti na ozbiljnost i na mir i red.“³³ Svi prijedlozi Krizmana su usvojeni, ali je napomenuto kako do organizacije skupštine može doći tek nakon potvrde središnjega Narodnoga vijeća u Zagrebu. Dr. Kalabar je zatim predložio izabiranje stalnoga Odbora, koji je trebao zamijeniti privremeni. Na sjednici je Stjepan Bakovac³⁴ postavio pitanje varaždinskoga gradonačelnika Pere Magdića³⁵ za kojega „[...] predlaže da se nađe način, da i on dođe u Narodni

²⁷ *Ibid.*

²⁸ *Ibid.*, 3. Podcrtano kao u originalu.

²⁹ List *Volja naroda* s podnaslovom *Glasilo seljačke i građanske demokracije* izlazio je od 4. srpnja 1918. do 1. travnja 1922. u Varaždinu. Bio je u vlasništvu Hinka Krizmana koji je bio izdavač i glavni urednik, a uređivali su ga još Viktor Suligoj i Tomo Kovačić. List je bio jugoslavenski orijentiran. Prvi broj tiskan je u Platzerovoj tiskari, a kasnije je tiskan u Narodnoj tiskari Bogdana Svobode. Godine 1922. spojio se s čakovečkim listom *Glas Međimurja* te od tada izlazi pod nazivom *Glas Međimurja i Zagorja*.

³⁰ U ovome radu nisu detaljnije analizirani lokalni Odbori osnovani po manjim mjestima koji su bili pod ingerencijom varaždinskoga Odbora.

³¹ »Gračani, seljaci, radnici!« *Volja naroda* (Varaždin), 27.10.1918., 1.

³² *Ibid.*

³³ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 41, »Zapisnik Sjednice Narodnoga Odbora u Varaždinu od 25. 10. 1918.«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1-2.

³⁴ U zapisniku je precrtano ime Stjepan te je ispod toga napisano Marko.

³⁵ Pero Magdić (1863.-1922.) pravnik i političar. U Varaždin je doselio 1890. radi obavljanja pripravničkoga staža, a od 1898. odvjetnik u Varaždinu. Član Stranke prava i zastupnik u

Odbor.“³⁶ Treba napomenuti kako je dan ranije održana sjednica varaždinskoga gradskog zastupstva na kojoj je Magdić predložio da gradsko zastupstvo usvoji zaključke središnjega Vijeća od 19. listopada 1918. aludirajući na očuvanje javnoga mira i reda.³⁷ Na Bakovčev prijedlog reagirao je Milković koji je izjavio „[...] da u N. Odbor može stupiti samo onaj, koji je privrženik ideje narodnog jedinstva SHS i narodne države SHS. Dr. Magdić to do sada nije bio, pa mu stoga nema mjesta u Odboru N. V.“³⁸ Branko Živković je, kako se čini, predložio kompromisno rješenje „[...] da se pozove dr. Magdića na skupštinu pa ako se ispostavi da on tamo ne spada to ne će nitko žaliti.“³⁹ U nastavku je svoje mišljenje iznio Krizman koji se kao i Milković žestoko protivio primanju Magdića u Odbor zbog, kako je tvrdio, manjka jugoslavenske i istaknute hrvatske orijentacije varaždinskoga gradonačelnika.⁴⁰ Dr. Kalabar i Podgajski složili su se s prijedlogom Bakovca. Krizman je iznio mišljenje da Odbor ne treba pozvati Magdića na narodnu skupštinu jer postoji „[...] bojazan da bi moglo doći do škandala“, ali je ipak dodao da „[...] ako dr. Magdić daje izjavu da je za državu SHS. To će on sam poći k njemu i potražiti način da ga se primi u sredinu.“⁴¹ Član Odbora Tomo Kovačić također nije bio za opciju da se Magdića primi u Odbor.⁴² Naposljetku je prihvaćen dnevni red predstojeće narodne skupštine „[...] koja će biti u utorak 29. 10. 918.: ili 1. XI. 18.“⁴³ Kao prva točka naveden je izbor članova u Odbor, druga točka predviđala je osnutak narodne straže, treća „[...] izjava varaždinskog građanstva“, a u četvrtoj su bili predviđeni pozdravni brzozjavi „[...] (naročito Međimurcima i Slovencima).“⁴⁴ O položaju Magdića raspravljalo se i na sjednici Odbora 7. studenoga 1918. kada je također odlučeno da ga se ne primi u Odbor. Na

---

Gradskome zastupstvu Varaždina u više navrata, kao i gradonačelnik. Istaknuti zagovaratelj pripojenja Međimurja ostatku hrvatskih zemalja. Jež, Ivančica. »Dr. Pero Magdić i razvoj modernog pravaštva u Varaždinu (1895. - 1905.)«, *Časopis za suvremenu povijest*, 48/2 (2016.), 1 - 2..

³⁶ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 41, »Zapisnik Sjednice Narodnoga Odbora u Varaždinu od 25. 10. 918.«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 2. Jedan od razloga neslaganja Magdića i članova Odbora bio je oko ugarskoga ministra grofa Tisze. On se upisao u gradsku knjigu pa je na sjednici gradskog zastupstva Kučenjak od Magdića tražio da se njegovo ime izbriše. U početku se Magdić tome suprotstavljao, ali je zbog pritiska ipak morao popustiti te je naknadno škarama iz gradske knjige izrezan Tiszin potpis. Huzjan, Vladimir. »Varaždin u vrijeme Države Slovenaca, Hrvata i Srba – od 29. listopada do 1. prosinca 1918. godine«, *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU u Varaždinu*, 22 (2011), 263.

³⁷ Huzjan, op. cit., 253.

³⁸ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 41, »Zapisnik Sjednice Narodnoga Odbora u Varaždinu od 25. 10. 918.«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 2.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ *Ibid.*, 3.

⁴¹ *Ibid.*

⁴² *Ibid.*, 4.

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ *Ibid.*

sastanku se raspravljalo o tome „[...] da se izabere uži odbor za javnu sigurnost“, u koji su kao predstavnici ušli Kalabar, Živković, Podgajski i Kovačić, a isti je trebao brinuti o osiguranju javnoga reda i mira u Varaždinu.⁴⁵ Na sastanku se raspravljalo o pritisku na Židove što dr. Spitzer osuđuje te navodi da je u židovskim redovima osnovan odbor „[...] koji će propagirati za ciljeve ‚Narodnog vijeća‘.“⁴⁶

Odbor za vrijeme Države SHS

Proglašenju Države SHS u Zagrebu 29. listopada prisustvovao je i Krizman. Isti je dan, nakon povratka iz Zagreba, na sastanku izvijestio Odbor te iznio „[...] historijat ovih događaja, naročito razvoj prilika u zadnja dva dana.“⁴⁷ U strahu od predstojeće demobilizacije vojnika, u nastavku je istaknuo potrebu da se što prije ustroji narodna straža koja je trebala biti odgovorna Odboru.⁴⁸ U posebnom broju *Volje naroda* koji je izašao taj dan, između ostaloga, stoji: „Odkako se u Varaždinu saznalo za predmet dnevnog reda današnje saborske sjednice nije se moglo čuti drugi razgovor nego o svečanom času. [j]edan od najsvečanijih i u ovom velikom vremenu – kad će predstavništvo hrvatskog dijela našeg naroda izjaviti: da se evo voljom cijelog naroda kidaju lanci ropstva, koje je trajalo preko osam stotina godina. *Ugarsko-hrvatska nagodba* raskinut će se u današnjoj sjednici hrvat. sabora.“⁴⁹ U nastavku piše „Nema više zajednice s Mađarima! Istina imamo mi još obveza, imamo mi još računa s njima, ovo je samo prvi korak. S njima smo obraču[r]ali u pogledu prošlosti, ali još ćemo razgovarati se s njima u pogledu budućnosti. *Naša braća u Medjimurju, Baranji i Bačkoj čekaju na nas!*“⁵⁰ Iz zapisnika sjednice varaždinskoga Odbora od 29. studenoga doznajemo da je Krizman referirao o predstojećem pripojenju Države SHS s Kraljevinom Srbijom i Kraljevinom Crnom Gorom, nakon njega je riječ preuzeo izaslanik Narodnoga vijeća⁵¹ za Istru koji je iznio svoje stajalište o stanju u Istri.⁵² Krizman je zatražio „[...] da se podupre akcija za pomoć braći u Medjimurju. – predlaže sazvati skupštinu, te narodu otvoreno izkazati naše misli i rad na bolj[itku] svih nas.“⁵³ Osim toga raspravljalo se i o potrebi

---

⁴⁵ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 41, »Zapisnik od 7. XI. 1918. Narodnoga odbora u Varaždinu«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 2 - 3.

⁴⁶ *Ibid.*, 1.

⁴⁷ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 41, »Zapisnik od 29. 10. 1918. Narodnoga Odbora u Varaždinu«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ »Slavlje u Varaždinu.« *Volja naroda* (Varaždin), 29.10.1918., 2.

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ Ne navodi se ime izaslanika.

⁵² *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 42, »Zapisnik Odbora Nar. Vijeća od 29/XI 1918.«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1-2.

⁵³ *Ibid.*, 3.

sazivanja skupštine na kojoj bi se okupljene izvijestilo o ujedinjenju te, između ostaloga, da svoje govore održe predstavnici iz Istre i Međimurja.⁵⁴

Sljedeća sjednica Odbora, sudeći po sačuvanim zapisnicima, održana je 9. studenoga 1918. godine. Na njoj je prvi govorio Krizman te „[...] predlaže rezoluciju glede Međimurja, koja se prima“.⁵⁵ Riječ je uzeo Živković tražeći od Odbora „[...] silovito oslobođenje Međimurja jer se to protivi Wilsonovim principima“, međutim njegov je prigovor odbijen.⁵⁶ Raspravljalo se i o primanju varaždinskih gimnazijalaca u narodnu stražu, koji su u međuvremenu pušteni. Istaknuta je potreba pozivanja svih građana koji nisu vojnici u narodnu stražu.⁵⁷ O situaciji u Međimurju raspravljalo se i na pučkoj skupštini 10. studenoga 1918. Skupština koju je, prema sačuvanome zapisniku, otvorio član Odbora Vjenceslav Podgajski, a kao predsjednik predsjedao je kanonik Milan Kučenjak. Predsjednik je kao svrhu skupštine naveo potrebu da se stanovništvo Varaždina i okolice upozna s radom tamošnjega Odbora. Nakon uvodnoga dijela, riječ je preuzeo Krizman koji je s skladu s uputama središnjega Narodnoga vijeća istaknuo: „Tražimo samostalnu državu dokle sežu granice našeg jezika, samostalnu državu svih Slovenaca, svih Hrvata i svih Srba, bez obzira na postojeće državne i pokrajinske granice. Sloga, red i rad tri su temeljna kamena naše budućnosti.“⁵⁸ Skupština je održana u prostorijama „kazališne reštauracije“, a sudeći po navodima okupio se veliki broj ljudi.⁵⁹ U nastavku svoga govora dotakao se vojske za koju navodi kako je stavljena na raspolaganje Narodnome vijeću što je „[...] zasluga pukovnika Kolaka i hrabrog majora M. Georgijevića.“⁶⁰ „Dalji je rad Odbora zaštita Međimurja. Magjarski zeleni kadri i magjarske plaćeničke bande. Magjari ubijaju seljake i inteligenciju. Narodni Odbor je potpomogao goloruke Međimurce i gdje je to učinio, tako u Nedeljišću, vlada potpuni red i mir, te Magjari tamo još nisu došli.“⁶¹ Istaknuto je također: „Gradjanstvo grada Varaždina, sakupljeno na velikoj narodnoj skupštini dne 10. studenoga pozdravlja svoju neoslobodjenu braću u Međimurju i Prekomurju, odlučno prosvjeduje protiv nasilja, strijeljanja i vješanja, kojom Magjari hoće da odvrate našu braću od njihove odluke, da se pridruže državi Slovenaca, Hrvata i Srba te poziva Narodno

---

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 42, »Zapisnik Odbora Narodnoga Vijeća od 9/II. 918«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1.

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ *Ibid.*, 2.

⁵⁸ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 43, »Zapisnik Pučke skupštine od 10. 11. 918.«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1.

⁵⁹ »Velika narodna skupština u Varaždinu.« *Volja naroda* (Varaždin), 14.11.1918., 1.

⁶⁰ *Ibid.*, 2.

⁶¹ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 43, »Zapisnik Pučke skupštine od 10. 11. 918.«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 2.

Vijeće. neka bezodvlačno zapovijedi narodnoj vojsci, da udje u Medjimurje i zaštiti našu Medjimursku braću.“⁶²

U drugoj točki dnevnoga reda Odbor je proširen novim članovima pa su jednoglasno izabrani: „Milan Kučenjak, dr. Henrik Krizman, Bogdan Svoboda, Marko Bahovac, Slavoljub Majcen, dr. Ferdo Kalabar, dr. Stjepan Stanković, Mirko Vajda, Branko Svoboda, dr. Zvonko Milković, Vladimir Janković, Vjenceslav Podgajski, Branko Živković, Konrad Grims, Leopold Kovačić, Tomo Kovačić, dr. Edo Spitzer, Franjo S. Lehpamer, Hubert Goger, dr. Miroslav Čabrijan, Mato Potočnjak, dr. Milan Deutsch, Viktor Plazzeriano, Josip Lacković, Velimir Janković, Nikola Gamulin, Bogdan Gjukić, Janko Ipša, dr. Milan Lazarević, Ivan Košmerl, Mihovil Danko, Nikola Kirišić, Bogdan Kovačić. Izaslanik grad. poglavarstva, izaslanik županijske oblasti, izaslanik voj. oblasti. Zamjenici: Ivan Vrhovec, Franjo Horvat, Valent Krefl, Franjo Andrejc, Bogoljub Maltarić, Miroslav Posmodi.“⁶³ U nastavku se raspravljalo o potrebi osnivanja narodne straže, gdje Krizman kao primjer navodi Rusiju za koju kaže „[...] kako je strašna sudbina naroda, koji kad dođe do slobode, ne zna očuvati mir i red. Do sada smo u vojsku unosili nered da tako oslabimo naše neprijatelje. Sada treba organizirati drugu silu, Narodnu stražu.“⁶⁴ Krizman se po pitanju narodne straže dotakao i građanstva pa navodi: „Građanstvo se je do sada držalo postrance od N. Straže, ufajući se u Srpske vojnike, koji su se dobrovoljno javili. No tako ne smije ostati. Zato će N. Odbor rasposlati građanstvu pristupnice u N. Stražu koju će svaki građanin ispuniti.“⁶⁵ Raspravljalo se i o položaju radništva⁶⁶ u novoj državi u čije je ime govorio radnik Leopold Kovačić koji je, između ostaloga, naveo: „Radni narod Hrvatske i Slavonije mnogo je patio u ovome ratu, sada mora da bude prisutan kod stvaranja nove države“, ali je skeptičan prema ulasku radništva u narodnu stražu.⁶⁷ U nastavku je naveo: „Mi treba da danas stvaramo narodnu vojsku, za zaštitu narodne imovine, a ne imovine privatnika, koji su ju nepravedno stekli. Njihov će se imetak zapleniti za državu, no ne smije se robiti.“⁶⁸

---

⁶² »Velika narodna skupština u Varaždinu.« *Volja naroda* (Varaždin), 14.11.1918., 2.

⁶³ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 43, »Zapisnik Pučke skupštine od 10. 11. 1918.«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 2.

⁶⁴ *Ibid.*, 3 - 4.

⁶⁵ *Ibid.*, 4.

⁶⁶ Radničko vijeće osnovano je 20. studenoga te su u pismu upućenome gradonačelniku Magdiću naglasili „[...] kako je njihova zadaća na osnovi demokratske i socijalne pravednosti sudjelovati u izgradnji nove države te da će biti potpora odboru Narodnog vijeća u Varaždinu i gradskom poglavarstvu.“. Huzjan, op. cit., 263.

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ *Ibid.*, 4 - 5.

Riječ je preuzeo Branko Svoboda koji je pozdravio skupštinu „[...] u ime omladine“ te navodi „[...] da će oduševljeno stupiti u Narodnu vojsku.“⁶⁹ Izjavio je također „[...] da je omladina uvijek i prva nosila i širila ideju, koja je danas postala jedinstven zahtjev čitavoga našega naroda za ujedinjenom i samostalnom državom svih S. H. S.“⁷⁰ Krizman je u nakon toga iznio prijedlog za ujedinjenjem svih pokrajinskih narodnih odbora s varaždinskim što je potvrđeno.⁷¹ Skupštinu je zaključio predsjednik Milan Kučenjak koji je istaknuo želju za slobodom u novoj državi, ali poziva na održavanje mira i reda. Kao primjer za to navodi Češku, jer „[...] tamo vlada red. Tamo se ne pali i ne robi. Zato je Antanta uzela Češku za saveznika. Ne služimo se grubom silom kao naši dosadani tlačitelji. Zato se pokoravamo N. V. Nije dosta da to govorimo, već se toga držimo.“⁷² Konačno, odlučeno je da će se Odbor sastojati od „[...] 30 članova izvršujućih i 7 zamjenika, a Odbor će biti podijeljen „[...] u 4 sekcije, i to vojničku, agitacionu i propagandističku, financijsku i upravno aprovizacionu te za socijalnu skrb.“⁷³

Na sjednici Odbora Narodnoga vijeća 13. studenoga 1918. raspravljalo se o Tomaševićevoj akciji zaposjedanja.⁷⁴ Hinko Krizman je u uvodu sjednice Odbora izvijestio „[...] o događajima u Međumurju i o koracima poduzetim kod N. V.“⁷⁵ Uz to, Krizman je predložio osnivanje tajnoga odbora koji je trebao voditi brigu o „[...] ljudima, koji se protive sistemu“.⁷⁶ Nakon njega riječ je preuzeo prisutni Bogdan Đukić koji je rekao kako on nije odgovoran za akciju zaposjedanja u Međumurju.⁷⁷ Član Odbora Branko Živković u nastavku „[...] tvrdi, da odbor nije za tu akciju odgovoran, nego je za to odgovoran g. major Tomašević“, a prisutni Tomašević mu je odgovorio „[...] da je to radio na svoju ruku, za gimnazijalce ne nosi odgovornost, pošto ih on

---

⁶⁹ *Ibid.*, 5.

⁷⁰ »Velika narodna skupština u Varaždinu.« *Volja naroda* (Varaždin), 14.11.1918., 2.

⁷¹ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 43, »Zapisnik Pučke skupštine od 10. 11. 1918.«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 5.

⁷² *Ibid.*, 6.

⁷³ »Iz mjesnog odbora narodnog Vijeća.« *Volja naroda* (Varaždin), 14.11.1918., 2.

⁷⁴ Vojna akcija od 13. studenoga 1918. je bio neuspjeh pokušaj zaposjedanja Međumurja kojem je na čelo stao bojnič Ivan Tomašević. Cilj akcije bio je brzim prodorom zauzeti Čakovec i stvoriti mostobran u pravcu Varaždin - Čakovec za što se računalo da će poslužiti kao osnova za kasnije cjelovito zauzeće Međumurja. Sljedeći je dan u jutarnjim satima nadomak Čakovcu došlo do žestokoga okršaja u kojem je mađarska vojska odnijela premoćnu pobjedu. Sudeći prema izvorima, Tomaševićeva se vojska u panici povukla u Varaždin te je pokušaj zaposjedanja propao. *Fond Narodnoga vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba*, br. 124, Z-101, kut. 7, »Telefonska vijest primljena 13.XI.1918. u 3 s 30 č poslije podne.« (Hrvatski državni arhiv u Zagrebu), 709.

⁷⁵ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 42, »Zapisnik 13. XI. 1918.«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1.

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 42, »Zapisnik 13. XI. 1918.«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1.

nije zvao.“⁷⁸ Na njihove opaske nadovezao se dr. Milan Deutsch, u Odboru primljen kao predstavnik Židova, koji „[...] veli, da se mora stati na put glasinama, koje kolaju u gradu da je odgovoran odbor za akciju u Međumurju.“⁷⁹ Na kraju je jednoglasno konstatirano da Odbor nije odgovoran za Tomaševićevu akciju i da nije imao ništa s time.⁸⁰ Dr. Lazarević „[...] predlaže, da se zaključi, da se čitava akcija u Međumurju ima ograničiti na uspostavi reda; a ne, da se ta akcija svodi kao akcija za okupaciju.“⁸¹ Kada je drugi dan došlo do sastanka s mađarskom stranom, Odbor je tražio da se raspravi o nekoliko točaka. Konkretno, o osiguranju pruge, o okončanju prijekoga suda u Međumurju, da se onemogućući vršenje službe „[...] prijašnjim upravnici (notariusima)“, „da se obustave rekvizicije i izvoz živežnih namirnica iz Međumurja“, da se Međimurcima dopusti slobodno izražavanje želje za pripojenjem Državi SHS, da se omogući kontakt središnjega Narodnoga vijeća s Međimurcima, „da se građ gardama u Čakovcu i Prelogu zabrani prelaženje u područja drugih mjesta“ te naposljetku da se onemogućuće novi izgredi.⁸² O događajima u Nedelišću⁸³ raspravljalo se na sjednici Odbora 14. studenoga, te je svjedočila „žena Horvatića iz Nedelišća da joj je muž zaklan, a djete je izkasapljeno te je usljed zadobivenih ozljeda poginulo.“⁸⁴ Odbor je u nastavku raspravljao o davanju novčane pomoći za Međimurje.⁸⁵ Da je Odbor potkraj studenoga 1918. temeljito pratio situaciju u Međumurju svjedoči nam telegram koji je Hinko Krizman poslao Narodnome vijeću u Viroviticu. On apelira da se obavijesti „srpski kapetan“ u Barču Jovan Krstić od strane potporučnika Vlaškovića da je „[...] u Varaždinu sve u miru i

---

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ *Ibid.*

⁸⁰ *Ibid.* Dva dana nakon Tomaševićevoga vojnog pohoda Predsjedništvo Narodnoga vijeća u Zagrebu primilo je obavijest „[...] da je na današnjoj sjednici Odbora Narodnog Vijeća za Međimurje odbor upotpunjen s novim članovima“ što navodi na zaključak da je u međuvremenu osnovan i međimurski Odbor te je do toga trenutka već bio operativan. *Fond Narodnoga vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba*, br. 124, Z-102, kut. 9, »Predsjedništvu Narodnog Vijeća S.H.S.« (Hrvatski državni arhiv u Zagrebu), 65.

⁸¹ *Ibid.*

⁸² *Ibid.*, 1 - 2.

⁸³ Dok je u većini ostalih međimurskih naselja već proveden Štatarium, u Nedelišću je tek 12. studenoga slomljen otpor. O tome svjedoči vijest poslana središnjemu Narodnome vijeću da su „[...] mađjarske bande u[ni]šle u Nedelišće, koje se dugo vremena opiralo i branilo. *Fond Narodnoga vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba*, br. 124, Z-101, kut. 7, »Telefonska vijest primljena u 10 i 30 časa 12.11.1918.« (Hrvatski državni arhiv u Zagrebu), 695.

⁸⁴ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 42, »Zapisnik Odbora N.V. u Varaždinu od 14/XI«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1. Istu vijest potvrđuje i *Volja naroda* u vijesti pod nazivom: »Zaklali oca i ustrelili djevojčicu od 2 i pol godine.« *Volja naroda* (Varaždin), 21.11.1918., 1.

⁸⁵ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 42, »Zapisnik Odbora N.V. u Varaždinu od 14/XI«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1.

redu“.⁸⁶ U nastavku još napominje da u Međimurju „Madjari izvode grozote i nasilja“.⁸⁷

Odbor u vrijeme Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca

Na skupštini održanoj 1. prosinca 1918. u kazališnoj restauraciji Odbor je širu javnost upoznao s događajima u Beogradu toga dana. Skupštinu je otvorio Bogdan Svoboda „[...] pozdravivši izaslanike iz Međimurja i Istranina župnika Glavinu“, a za predsjednika skupštine je odabran Milan Kučenjak.⁸⁸ Nakon Svobode riječ je preuzeo Krizman koji je izvijestio skupštinu o talijanskoj okupaciji obale i stanju „[...] uslijed madjarskih nasilja u Međimurju.“⁸⁹ Zatim je iznio potrebu ujedinjenja sa Kraljevinom Srbijom i Kraljevinom Crnom Gorom u Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca (dalje: Kraljevstvo SHS), a donesen je i zaključak: „Slovenci, Hrvati i Srbi kao jedan jedinstveni narod imaju u svrhu os[je]guranja slobodne narodne budućnosti i u svrhu potpunog i konačnog r[i]ješenja svog nacionalnog pitanja da ostvare jedinstvenu na demokratskim temeljima osnovanu državu svih Slovenaca, Hrvata i Srba. Polag načela narodnosti i prava samoodredjenja imaju granice naše jedinstvene narodne države biti tamo, gdje su granice našeg narodnog jezika.“⁹⁰ Sudeći prema vijesti, „Gradjanstvo grada Varaždina pozdravlja narodne predstavnike sakupljene kod pregovora u Beogradu uvjereno, da će ti pregovori vodjeni u duhu potpunoga jedinstva i medjusobne ravnopravnosti stvoriti siguran temelj jedinstvene države svih Slovenaca, svih Hrvata i svih Srba.“⁹¹ Svoje su govore redom održali Stjepan Stanković, Zvonimir Devčić „[...] dr. Barbot iz Krapine“ i Leopold Kovačić.⁹² Prije nego li je skupština „[...] jednoglasno prihvatila rezoluciju predloženu po dr. Krizmanu“ i poslala pozdravni brzojav prestolonasljedniku Aleksandru Karađorđeviću⁹³ „Jedan

⁸⁶ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 45, »Narodni odbor Virovitica«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1.

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ »Grad Varaždin za jedinstvenu državu Slovenaca, Hrvata i Srba.« *Volja naroda* (Varaždin), 5.12.1918., 2.

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ *Ibid.*, 3.

⁹² *Ibid.*

⁹³ *Ibid.* Sadržaj teksta koji je Odbor poslao prestolonasljedniku Aleksandru glasi: „Njegovom Visočanstvu Kraljeviću Aleksandru Karagjorgjeviću Beograd. Gradjanstvo starodrevnog hrvatskoga grada Varaždina sakupljeno na općoj skupštini u nedjelju 1. prosinca 1918., jednodušno Vas pozdravlja kao svoga regenta i budućeg vladara jedinstvene države Srba, Hrvata i Slovenaca. Predsjednik skupštine kanonik Milan Kučenjak.“. Odgovor prestolonasljednika stigao je ubrzo: „Usrdna Vam hvala na iskrenom pozdravu u ime gradjanstva starodrevnog hrvatskog slobodnog i kraljevskog grada Varaždina prigodom ujedinjenja Hrvata, Srba i Slovenaca u jednu državu pod žezlom Njegovog kraljevskog Veličanstva PETRA I. Mog uzvišenog oca. Presretan sam, da se ispunio san svih velikih sinova našeg troimenog naroda. Kako sam naglasio u odgovoru na adresu delegacije Narodnoga Vijeća, moj uzvišeni otac i ja hoćemo da vladamo samo slobodnim narodom.

svećenik iz Medjmurja prikazao je strašne progone, kojima su izvrgnuta naša braća u Medjmurju. U ime Medjmuraca pozdravlja jedinstvenu državu Slovenaca, Hrvata i Srba, koje će biti i Medjmurje sastavni dio pod narodnom dinastijom Karagjorgjevića.“⁹⁴

S druge strane, povjerenik mađarske vlade u Nagykanizsi dr. Eugen Hamburger u brzojavu poslanome 5. prosinca 1918. varaždinskome Odboru navodi da je uveo izvanredno stanje jer „U Medjmurju nadalje na granici hrvatske Madjarske a osobito na prugi Pragerhof Nagy Kanizsa pojedine su odgovorne osobe i medjmurški naoružani vojnici“ remete promet.⁹⁵ U nastavku navodi da su najodgovorniji za narodne istupe „[...] pobjegli [su] u Hrvatsku a najviše njih u Varaždin“, ali ukoliko varaždinsko Vijeće osigura nesmetani promet prugom, ukinuti će prijeki sud.⁹⁶ Odgovor Vijeća uslijedio je već 8. prosinca gdje varaždinski Odbor navodi da žali zbog nemilih događaja, ali razloge izgreda vide „u bezdušnim rekvizicijama“.⁹⁷ U nastavku se navodi da „[...] nikako ne opravdavaju postupak mađarske žandarmerije i pomoćnih vojnih sila, koje bez svakog sudovanja vješaju, ubijaju i pljačkaju. To izaziva narod na otpor i očaj, te je jedini razlog sadanjeg stanja u Medjmurju.“⁹⁸ Na kraju se zaključuje da „Vaš zahtjev za osiguranje pruge Pragerhof – Nagy Kanizsa ne spada u našu kompetenciju, pa se glede toga izvolite obratiti na kr. Vladu države Hrvata, Srba i Slovenaca.“⁹⁹

Da je stanje u Varaždinu i dalje bilo napeto svjedoči pismo od 7. prosinca gdje Hinko Krizman navodi kako se napetost osjeća „s obje strane“ misleći pritom na granicu uz rijeku Dravu.¹⁰⁰ On u nastavku zaziva vojnu intervenciju te navodi da će ondašnji vojnici položiti oružje „[...] čim iz Hrvatske vojska

---

Naša će država Hrvata, Srba i Slovenaca biti osnovana na načelima ustava, parlamentarnim i široko demokratskim. Poštovat ćemo prije svega potpunu ravnopravnost svih dijelova našeg jugoslavenskog naroda, svih vjera i staleža. Molim Vas, gospodine kanoniče, da isporučite gradjanstvu starodrevnog hrvatskog slobodnog i kraljevskog grada Varaždina moj kraljevski pozdrav i izraz moje naklonosti sa obećanjem, da ću sa svim silama nastojati prema tradicijama vladalačke kuće Karagjorgjevića, da ujedinem u jedinstvenu državu Hrvata, Srba i Slovenaca onaj dio našeg naroda preko Drave, koji je do sada stajao pod tudjinskim gospodstvom. Da živi gradjanstvo slobodnog i kraljevskog grada Varaždina! Da živi slobodna i ujedinjena Jugoslavija! Regent Aleksandar. »Pozdrav regenta ALEKSANDRA gradu Varaždinu.« *Volja naroda* (Varaždin), 12.12.1918., 1.

⁹⁴ »Grad Varaždin za jedinstvenu državu Slovenaca, Hrvata i Srba.« *Volja naroda* (Varaždin), 5.12.1918., 3.

⁹⁵ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 46, »TÁVIRAT. BRZOJAVKA. Narodni savjet«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1.

⁹⁶ *Ibid.*, 2-4.

⁹⁷ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 46, »Povjereniku mađarske vlade Eugenu Hamburgeru«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1.

⁹⁸ *Ibid.*, 1-2.

⁹⁹ *Ibid.*, 2.

¹⁰⁰ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 46, »Veleučeni gospodine«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1.

dodje“.¹⁰¹ U međuvremenu su Krizman i Kučenjak, u ime varaždinskoga Narodnoga vijeća, zatražili da se dr. Živan Bertić, koji se nalazio u Zemunu, zauzme „[...] kod vrhovnog zapovjedništva kr. Srpske vojske da zaposjednućem Međimurja dokrajči programe koje izvadaju Mađari nad hrvatskim narodnom u Međimurju.“¹⁰² Osim toga, u nastavku vijesti stoji da „Povodom daljnjih izgreda protiv mađarizatora Židova i učitelja te protiv vlastelina mađarske su oblasti bez suda i preslušavanja pobile i objesile više od stotinu naših ljudi. Sada obilaze sela. Izvlače sav živež ucjenjuju pojedine kuće i sela.“¹⁰³ U vojnome smislu, stanje na terenu vidimo iz nastavka vijesti gdje stoji „Mađarske vojske nema već samo oružnici i male plaćeničke čete bez discipline.“¹⁰⁴ Informacija, koja će sasvim sigurno biti od velike koristi za predstojeću akciju zaposjedanja.

Međimurje u Kraljevstvu SHS

U proglasu naslovljenom na „Narode slavnog Međimurja!“ stoji: „kada je Narodno vijeće u Zagrebu 29. listopada ove godine nakon dugotrajnog ropstva zbacilo okove sa sebe i proglasilo samostalnost države Srba, Hrvata i Slovenaca i Vi ste se braćo međumurski Hrvati listom digli na noge, da suglasno sa načelima današnjeg demokratskog vremena i u smislu ideja velikog predsjednika američke države Wilsona sami odlučite o svojoj budućoj pripadnosti. Zbacili ste mahom gotovo tisućljetni tuđinski jaram, protjerali tuđinske vlasti i izjavili svoju pripadnost našoj slobodnoj jugoslavenskoj državi.“¹⁰⁵ U nastavku proglasa, između ostaloga, stoji da „Ovi okrutnici na najgrozniji način postupaju s vama, koji vršite samo svoje pravo, [h]apše narodne vođe, ubijaju ih i vješaju, a u nekoliko slučajeva povješaše i poubijaše žene i djevojke i djecu.“¹⁰⁶ Da je Odbor jasno navijestio buduću akciju zaposjedanja Međimurja, stoji u nastavku proglasa: „Braćo međimurski Hrvati! Ova nasilja ne možemo više da gledamo i ne ćemo više da ih trpimo. Dolazimo k vama da vas pred zulumom ovih zloduha zaštitimo, pa ćemo u buduću svaki tuđinski pokušaj, kojim bi se htjelo dirati u vašu slobodu, spriječiti oružanom silom.“¹⁰⁷ Dio proglasa je precrtan i to tamo gdje je stajalo „A vas pozivam da uzdržite mir i poredak, da se pokoravate vrhovnom vojnom zapovjedniku za Međimurje u Čakovcu.“¹⁰⁸ Proglas završava riječima „Odsada vas tuđinska ruka ne će više tlačiti, a na vama, da

---

¹⁰¹ *Ibid.*

¹⁰² *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 47, »Dr. Živan Bertić Zemunu«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1.

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ *Ibid.*, 1 - 2.

¹⁰⁵ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 47, »Narode slavnog Međimurja!«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1.

¹⁰⁶ *Ibid.*

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ *Ibid.*, 1 - 2.

sada što skorije uspostavite svoje domaće oblasti, da postanete sudionici naše mlade, slobodne kraljevine Srba Hrvata i Slovenaca.“¹⁰⁹

Nakon zaposjedanja Međimurja od strane vojske Kraljevstva SHS, 24. prosinca 1918., na misi polnoćki pročitana je proglašavala Slavka Kvaternika¹¹⁰ koji glasi: „Časnom svećenstvu u Međimurju! Narodna vojska [kraljevstva Hrvata, Srba i Slovenaca]¹¹¹ ispunjava svoju svetu dužnost. Osvaja Međimurje za milu Jugoslaviju. [Donosi] slobodu Međimurjskom puku, sprem[n]o naplatiti ju i krvlju srca svojega. Dolazi kao nosioc slobode, reda i mira. Zato se poziva međimurjsko svećenstvo, da na ponoćnici i kod svečane božićne svete mise ovim riječima prikaže narodu sreću, koju mu donša ovogodišnji Božić. Na sam Božić neka se po svim crkvama [nećitko] ,Te Deum.‘ Poziva se svećenstvo, da razloži narodu, neka hrvatsku vojsku primi otvorenih [srca] kao pravu braću. Neka ga pouči, da se pokorava [svim] zapovijedima te vojske i po svuda drži najstroži red. Pogotovo nitko neka ne puca iz pušaka i samokresa. Neka si narod ni od svojih neprijatelja ne traži sam pravice, nego se prituži nadležnoj oblasti, koja će mu znati nači zadovoljštinu. Uvjereni smo, da će se svećenstvo ovom pozivu radosno odazvati. Zapovjedništvo vojske za Međimurje: Kvaternik v.r.“¹¹² Iz proglašavala se, dakle, može zaključiti kako se odmah nakon zauzeća pristupilo učvršćenju vlasti.

Isto potvrđuje dokument u kojemu su konkretno navedeni zadaci za učvršćenje vlasti. Kao prva točka navedeno je da se mora izdati proglašavala o tri točke: „a) oslobođenju! b.) o mirnom držanju, pokoravanju i uspostavljanju reda c.) poziv pod oružje“.¹¹³ U drugoj točki stoji sljedeće: „a) Svećenike pozvati smjesta i narediti da čitaju misu zahvalnicu za oslobođenje, i propovijeda napredak. b.) svećenike zaredati selima i razjasniti položaj c.)

---

¹⁰⁹ *Ibid.*, 2.

¹¹⁰ Slavko Kvaternik (1878.-1947.) političar i časnik. Školovani austro-ugarski časnik, sudionik Prvog svjetskog rata, gdje se posebno istakao na Sočanskom bojištu. Nakon osnivanja središnjega NV imenovan na mjesto zamjenika povjerenika za narodnu obranu. Vrhovni zapovjednik akcije zaposjedanja Međimurja od 24. prosinca 1918. godine. Umirovljen 1921. u činu pukovnika. Godine 1938. postaje istaknuti član ustaškoga pokreta. Desetog travnja 1941. u ime poglavnika Ante Pavelića proglašavala Nezavisnu Državu Hrvatsku. Do razlaza s Pavelićem u listopadu 1942. obnašao niz istaknutih dužnosti u ustaškoj hijerarhiji. Od početka 1943. živi u Slovačkoj i Austriji, gdje i dočekao kraj rata. U srpnju 1945. uhićen od strane američke vojske, izručen u rujnu 1946., a početkom lipnja 1947. od strane jugoslavenske komunističke vlasti kao ratni zločinac osuđen na smrt strijeljanjem. »Kvaternik, Slavko«, u: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=34899> (srpanj 2019).

¹¹¹ Na tekstu pisanom na pisačkoj mašini ovaj dio je ubačen i napisan rukom.

¹¹² *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 47, »Časnom svećenstvu u Međimurju!«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1.

¹¹³ *Fond Hinko Krizman*, br. 84, kut. 2, f. 47, »Razdioba rada:«, (Arhiv Jugoslavije u Beogradu), 1.

vojnike iz Varaždina Međimurce poslati u sva sela, da raznose plakate, lijepe po kućama, i provadaju agitaciju“.¹¹⁴ Pet dana nakon zauzeća u Čakovec su u posjet stigli predstavnici Odbora. *Volja naroda* izvještava kako su iz Varaždina stigli vlakom, gdje im je priređen doček. Pristigle goste dočekao je Dragutin Perko¹¹⁵, nakon čega mu se na svečanome dočeku zahvalio Krizman. Kučenjak je održao govor, a nakon njega u ime Odbora na dočeku se zahvalio i Bogdan Svoboda.¹¹⁶ Tim je činom varaždinski Odbor Narodnoga vijeća i službeno dobio priznanje zbog zasluga u pripojenju Međimurja Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca.

Zaključak

Na zasjedanju Hrvatskoga sabora 29. listopada 1918. donesene su dvije prijelomne odluke. Prva odluka Sabora bilo je prekidanje svih dotadašnjih državno-pravnih veza s Carevinom Austrijom i Kraljevinom Ugarskom. Drugom je odlukom prihvaćen prijedlog izjave Narodnoga vijeća SHS od 19. listopada 1918. prema kojem si je Hrvatski sabor oduzeo pravo političkog odlučivanja, a svoje je ovlasti prenio na Narodno vijeće SHS koje je otpočetak zamišljeno kao prijelazno tijelo. Novoproglašena Država Slovenaca, Hrvata i Srba nije bila međunarodno priznata te je otpočetak zamišljena kao provizorij do budućega ujedinjenja s Kraljevinom Srbijom i Kraljevinom Crnom Gorom. U svrhu očuvanja novonastaloga stanja, osnivani su regionalni odbori Narodnoga vijeća, jedan od takvih i u Varaždinu. Iako je varaždinski Odbor Narodnoga vijeća bio nadležan za varaždinsku regiju, članovi Odbora s velikim su zanimanjem pratili događanja u susjednome Međimurju. Od kraja listopada kada je ustrojen, Odbor je razvio intenzivnu djelatnost s ciljem pripojenja Međimurja Državi SHS. Još potkraj listopada 1918. u Varaždinu su održavane javne skupštine koje su u prvome redu imale zadatak da javnost upoznaju s novonastalom političkom situacijom. Iako ne u središtu zanimanja, na tim je skupovima česta tema bila Međimurje i tamošnja situacija. Iz zapisnika sjednica vidljivo je da je Odbor odmah nakon osnivanja preuzeo brigu o očuvanju javnoga mira i reda. Došlo je i do međusobnoga

---

¹¹⁴ *Ibid.*

¹¹⁵ Dragutin Perko (1876.-1945.) časnik. Sudionik Prvoga svjetskog rata, gdje je početkom veljače 1915. na Istočnome bojištu teško ranjen i zarobljen. Nakon trogodišnjega zarobljeništa, početkom studenoga 1918. uključuje se u rad Narodnoga vijeća kao vojna osoba. Početkom prosinca imenovan na mjesto operativnoga zapovjednika predstojeće akcije zaposjedanja Međimurja. Dana 24. prosinca 1918. nakon zaposjedanja Međimurja, prvi ušao u Čakovec. Do početka Drugoga svjetskog rata ostaje sljedbenik beogradske politike, a 1941. postaje predsjednik Društva prijatelja Njemačke te surađuje s Nijemcima. U srpnju 1945. strijeljan od strane jugoslavenskih komunističkih vlasti. Bunjac, Borka. »Pismo Dragutina Perka ministru obrane Kraljevine SHS od 9. ožujka 1927.«, u: Bunjac, Branimir ur. *Pomurje 1914-1920./Mura mente 1914-1920.* Čakovec: Povijesno društvo Međimurske županije, 2011, 266-268.

¹¹⁶ »Iz Međimurja. Manifestaciono predavanje kanonika Milana Kučenjaka u Čakovcu. Posjet Varaždinaca u Čakovec.« *Volja naroda* (Varaždin), 1.1.1919., 5.

neslaganja Odbora i varaždinske gradske vlasti, u prvome redu s gradonačelnikom Perom Magdićem, što je svakako bio destabilizirajući faktor u radu Odbora. Na sjednicama se raspravljalo o potrebi slanja vojske s ciljem da se zaposjedne Međimurje. Na čelo prvoga takvoga pohoda stao je Ivan Tomašević, ali je isti propao. O tome je na sjednici Odbora provedena velika rasprava, a iz zapisnika je vidljivo da su se okupljeni nastojali zaštititi, navodeći kako Odbor nije imao nikakve veze s propalim vojnim pohodom. Stanje se ni nakon toga nije primirilo pa je Odbor i poslije toga događaja nastavio s intenzivnim radom u cilju zaposjedanja Međimurja. Nastojanja Odbora rezultirala su uspjehom 24. prosinca 1918. kada je vojska Kraljevstva SHS zaposjednula Međimurje, za što je Odbor nesumnjivo imao velike zasluge.

Literatura

Neobjavljeno arhivsko gradivo

Fond Hinko Krizman, fond br. 84., kut. 2, f. 41, f. 42, f. 43, f. 45, f. 46, f. 47 (Arhiv Jugoslavije u Beogradu).

Objavljeno arhivsko gradivo

Fond Narodnoga vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba, fond br. 124, Z-101, kut. 7 (Hrvatski državni arhiv u Zagrebu).

Fond Narodnoga vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba, fond br. 124, Z-102, kut. 9 (Hrvatski državni arhiv u Zagrebu).

Objavljeni izvori i tisak

Volja naroda (Varaždin) 1918., 1919.

Sekundarna literatura

Androić, Mirko. »Revolucionarna i seljačkom krvlju natopljena 1918. u Međimurju.« *Kaj* 10/2 (1969): 58 - 64.

Bunjac, Borka. »Pismo Dragutina Perka ministru obrane Kraljevine SHS od 9. ožujka 1927.«, u: Bunjac, Branimir ur. *Pomurje 1914. - 1920./Mura mente 1914. - 1920.* Čakovec: Povijesno društvo Međimurske županije, 2011., 265 - 272.

Feletar, Dragutin. *Dva seljačka bunta*. Čakovec: TIZ Zrinski, 1973.

Horvat, Rudolf. *Poviest Međimurja*. Čakovec: Matica hrvatska Čakovec, 1993 [pretisak].

Huzjan, Vladimir. »Varaždin u vrijeme Države Slovenaca, Hrvata i Srba – od 29. listopada do 1. prosinca 1918. godine«, *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU u Varaždinu*, 22 (2011.): 249 - 281.

Jahn, Julijana. »Međimurje u suvremenom dobu.«, u: Bunjac, Branimir ur. *Pregled povijesti Međimurja*. Čakovec: Povijesno društvo Međimurske županije, 2003.: 123 - 173.

Jovanović-Duić, Ljubica, ur. *Dr. Ivan Novak (1884. - 1934.) nacionalni preporoditelj i osloboditelj Međimurja*. Čakovec: Knjižnica i čitaonica Čakovec, 1998.

Jež, Ivančica. »Dr. Pero Magdić i razvoj ,modernog pravaštva u Varaždinu (1895. - 1905.)«, *Časopis za suvremenu povijest*, 48/2 (2016.): 495 - 530.

Kalšan, Vladimir. *Građansko društvo u Međimurju*. Šenkovec: vlastita naklada, 2000.

Kalšan, Vladimir. *Međimurska povijest*. Čakovec: Tiskarnica Ritonja, 2006.

Kapun, Vladimir. *Međimurje 1918*. Čakovec: Zrinski, 1982.

Kardum, Livia. *Suton stare Europe*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2009.

Krizman, Bogdan. »Osnivanje ,Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba u Zagrebu' 1918.«, *Historijski zbornik* 7/1-4 (1954.): 23 - 32.

Krizman, Bogdan. »Srpska vrhovna komanda u danima raspada Austro-Ugarske 1918.«, *Historijski zbornik*, 14/1-4 (1961.): 167 - 216.

Lajtman, Juraj. *Međimurje 1919. - 1959*. Čakovec: Tiskara i knjigovežnica Čakovec, 1959.

Paksy, Zoltan. »Dejavnost vodilnih teles za Međimurje in Prekmurje v letih 1918. - 1919.« u: Kuzmič, Franc. *Zbornik soboškega muzeja*. Murska Sobota: Pokrajinski muzej Murska Sobota, 2007.: 7 - 22.

Perko, Dragutin. »Oslobođenje Međimurja.« u: Jelavić, Petar ur. *Hrvati u borbama za oslobođenje sjevernih krajeva Jugoslavije: Međimurja, Prekomurja, Koruške i Štajerske*. Zagreb: Izdanje udruženja ratnih dobrovoljaca Međimurja, Prekomurja, Koruške i Štajerske u Zagrebu, 1940: 83 -116.

Puzak, Ivana. »Život u Međimurju 1914. - 1920. zapsan u župnim kronikama.«, u: Bunjac, Branimir ur. *Pomurje 1914. - 1920./Mura mente 1914. - 1920*. Čakovec: Povijesno društvo Međimurske županije, 2011.:117 - 128.

Špoljar, Josip. »Oni, koji su omogućili oslobođenje međumurske braće.« u: Jelavić, Petar. *Hrvati u borbama za oslobođenje sjevernih krajeva*

Jugoslavije: Međimurja, Prekomurja, Koruške i Štajerske. Zagreb: Izdanje udruženja ratnih dobrovoljaca Međimurja, Prekomurja, Koruške i Štajerske u Zagrebu, 1940.: 75 - 77.

Tomašević, Ivan. »Pokušaj oslobođenja Međimurja 13. studenoga 1918. godine.« u: Jelavić, Petar. *Hrvati u borbama za oslobođenje sjevernih krajeva Jugoslavije: Međimurja, Prekomurja, Koruške i Štajerske.* Zagreb: Izdanje udruženja ratnih dobrovoljaca Međimurja, Prekomurja, Koruške i Štajerske u Zagrebu, 1940.: 79 - 82.

Valjak, Vinko, Deduš, Vladimir, Sertić, Stjepan. »Uloga grada Varaždina i odbora Narodnog Vijeća i omladine u Varaždinu g. 1918. kod akcije za oslobođenje Međimurja.« u: Jelavić, Petar. *Hrvati u borbama za oslobođenje sjevernih krajeva Jugoslavije: Međimurja, Prekomurja, Koruške i Štajerske.* Zagreb: Izdanje udruženja ratnih dobrovoljaca Međimurja, Prekomurja, Koruške i Štajerske u Zagrebu, 1940.: 65 - 70.

Vilović, Đuro, *Tri sata.* Zagreb: Binoza, 1935.

Vuk, Ivan. »Odnos Narodnoga vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba prema Međimurju krajem 1918. godine.« u: Duda, Igor, Stanić, Igor, Buhin, Anita ur. *Radionica za suvremenu povijest. Istraživanja diplomanata pulskog Sveučilišta 2011. - 2013.* Pula – Zagreb: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Srednja Europa, 2013.: 9 - 25.

Vuk, Ivan. »Pripojenje Međimurja Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca. Od neuspjeloga pokušaja 13. studenoga do uspješnoga zaposjedanja Međimurja od 24. prosinca 1918. godine.«, *Časopis za suvremenu povijest*, 51/2 (2019.), članak u postupku objavljivanja.

Vuk, Ivan. »Varaždinsko Narodno vijeće i njegova uloga u upoznavanju Središnjega Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba sa stanjem u Međimurju za vrijeme i nakon 'Međimurske revolucije'«, u: Stjepan Damjanović, Vladimir Huzjan ur. *Varaždin i sjeverozapadna Hrvatska u Velikom ratu 1914. – 1918.* Zagreb – Varaždin: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, 2014.: 581 - 591.

Žganec, Vinko. »Međimurska revolucija u godini 1918.« u: Jelavić, Petar. *Hrvati u borbama za oslobođenje sjevernih krajeva Jugoslavije: Međimurja, Prekomurja, Koruške i Štajerske.* Zagreb: Izdanje udruženja ratnih dobrovoljaca Međimurja, Prekomurja, Koruške i Štajerske u Zagrebu, 1940: 41 - 50.

Žganec, Vinko. »Međimurska revolucija u godini 1918.« u: Jelavić, Petar. *Hrvati u borbama za oslobođenje sjevernih krajeva Jugoslavije: Međimurja, Prekomurja, Koruške i Štajerske.* Zagreb: Izdanje udruženja ratnih dobrovoljaca Međimurja, Prekomurja, Koruške i Štajerske u Zagrebu, 1940: 51 - 60.

Internet

»Budisavljević, Srđan«, u: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=9988> (srpanj 2019).

»Drinković, Mate«, u: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=16258> (srpanj 2019).

»Imenik hrvatskih šumara«, u: *Hrvatsko šumarsko društvo (on-line)*.
<https://www.sumari.hr/sumari/kart.asp?id=11497> (srpanj 2019).

»Korošec, Anton«, u: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=33246> (srpanj 2019).

»Krizman, Hinko«, u: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=34070> (srpanj 2019).

»Kvaternik, Slavko«, u: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=34899> (srpanj 2019).

»Lorković, Ivan«, u: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=37177> (srpanj 2019).

»Milković, Zvonko«, u: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=40897> (srpanj 2019).

»Pavelić, Ante«, u: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47106> (srpanj 2019).

»Pribićević, Svetozar«, u: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=50294> (srpanj 2019).

Kapun, Vladimir. »Još jedan iz plejade (ne)zaboravljenih«, u: *Medjimurje.hr (on-line)*. <https://medjimurje.hr/aktualno/kolumne/jos-jedan-iz-plejade-nezaboravljenih-15495/> (srpanj 2019).

Varaždin Committee of the National Council of Slovenes, Croats and Serbs and Its Attitude towards Međimurje at the End of 1918

Abstract

The aim of this paper is to present the social and political work of the Varaždin Committee of the National Council of Slovenes, Croats and Serbs and its role in the unification of Međimurje region with the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes. The paper is based on documents from Hinko Krizman archival fund which is kept in the Archives of Yugoslavia in Belgrade. The paper offers a new presentation of the political situation on both banks of Drava river on the basis of town hall session minutes, organized by the Committee.

Key words

Committee of the National Council, Varaždin, Međimurje, Hinko Krizman, Milan Kučenjak

---

